

NATUURTOETS COMPLEX 5 EN 6

Océ Technologies BV Venlo

15 FEBRUARI 2017

Contactpersonen

MARTIJN STEVENS
Adviseur Ecologie & Specialist
Fauna

T +31 627061118
E martijn.stevens@arcadis.com

Arcadis Nederland B.V.
Postbus 1632
6201 BP Maastricht
Nederland

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding en doel	4
1.2	Omschrijving plangebied en ingreep	4
1.3	Methode	6
1.3.1	Oriënterend onderzoek	6
1.3.2	Soortgericht onderzoek	6
2	RESULTATEN, EFFECTBEOORDELING EN TOETSING	8
2.1	Oriënterend onderzoek	8
2.2	Soortgericht onderzoek	9
2.3	Conclusies en vervolgstappen	10
3	MITIGATIEPLAN	11
3.1	Uitgangspunten	11
3.2	Toetsing en mitigatie	11
3.2.1	Toetsing Flora- en faunawet	11
3.2.2	Mitigatie	12
3.2.3	Mitigatieplan	12
3.2.4	Conclusie en advies	17
	BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER WET NATUURBESCHERMING –	
	SOORTBESCHERMING	18
	BIJLAGE 2 RESULTATEN SOORTGERICHT ONDERZOEK	24
	BIJLAGE 3 MITIGATIEPROTOCOL	26

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

Océ Technologies BV (hierna Océ) te Venlo heeft het voornemen om de complexen 5 en 6 te slopen. Arcadis heeft in opdracht van Océ een effectbeoordeling en ecologisch onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde dier en plantensoorten. In 2015 is een locatiebeoordeling en aansluitend een gericht vleermuisonderzoek conform vleermuisprotocol (GaN 2013) uitgevoerd en zijn er door deskundige ecologen meerdere in- en uitpandige inspecties uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde natuurwaarden.

In het voorjaar van 2016 heeft er onder ecologische begeleiding van Arcadis een asbestsanering plaatsgevonden in complex 5. Deze grotendeels inpandige asbestsanering heeft niet geleid tot negatieve effecten op aanwezige natuurwaarden. Door begeleiding, instructie en het aanpassen van de werkmethode en routing zijn alle mogelijke effecten die kunnen leiden tot overtreding van een verbodsartikel voorkomen. Alleen de steenmarter zit in de nabijheid van de verwijderde asbesthoudende materialen.

De sloop van bebouwing kan leiden tot negatieve effecten op beschermde soorten, en daarmee overtredingen van de Flora- en faunawet (hierna Ff-wet). Het is daarom noodzakelijk om inzicht te krijgen in de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten en om vast te stellen of de voorgenomen ingreep leidt tot negatieve effecten.

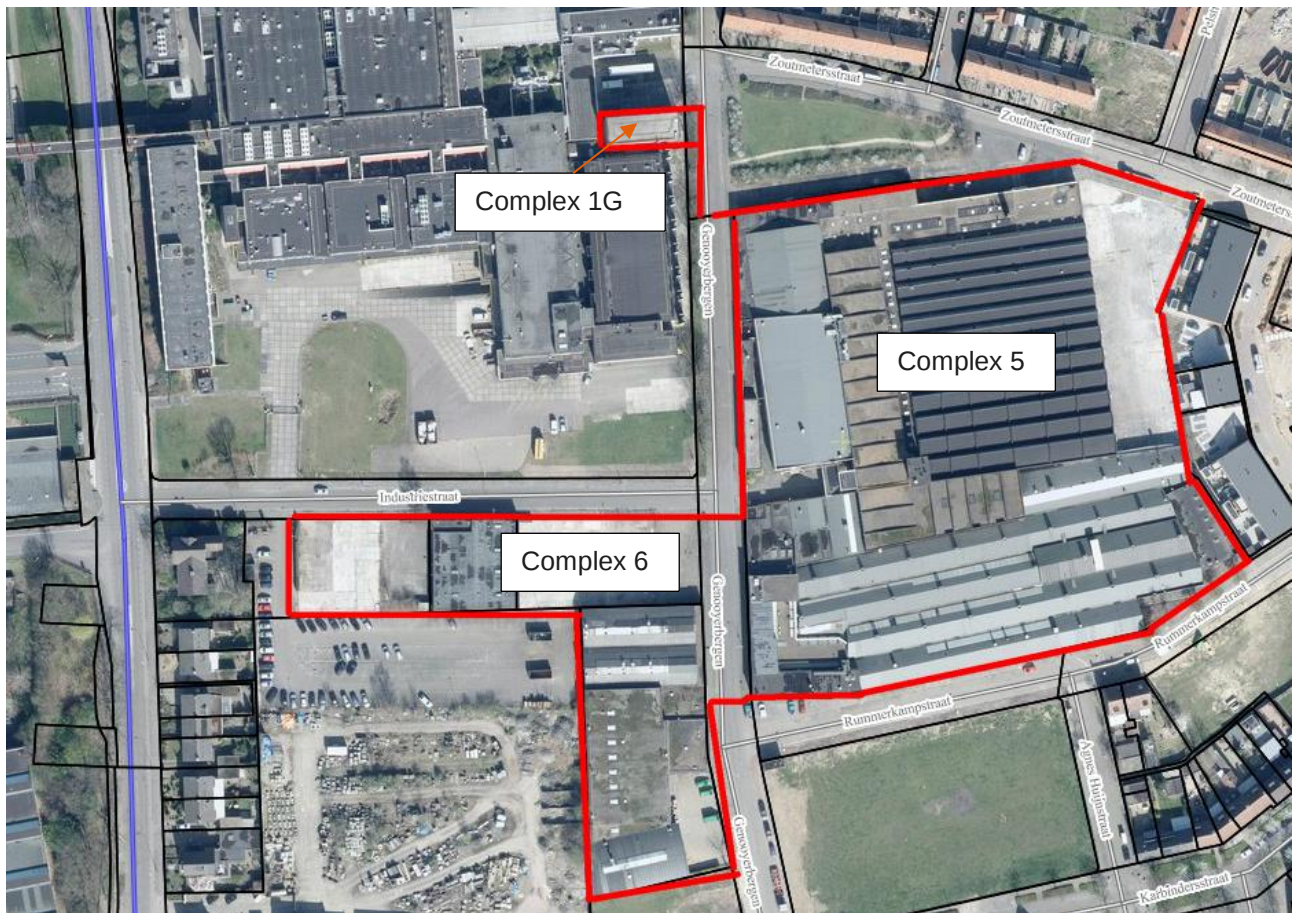
Uit het eerste veldbezoek is gebleken dat alleen vleermuizen en steenmarter te verwachten waren. Aansluitend is onderzoek uitgevoerd naar het voorkomen van en vleermuizen conform de bepalingen uit het Vleermuisprotocol (2013). Op basis van de onderzoeksresultaten is een mitigatieplan opgesteld ter onderbouwing van de gunstige staat van instandhouding van de vastgestelde soorten Gewone dwergvleermuis en Steenmarter. Het uitgangspunt is om de Flora- en faunawet na te leven, al of niet door middel van compenserende- en/of mitigerende maatregelen.

De ingreep heeft betrekking op sloop van reeds uit gebruik genomen fabrieksgebouwen zonder dat de functie of gebruik van het plangebied wijzigt en zonder directe vervangende nieuwbouw. Gezien de locatie en lokale aard van de voorgenomen werkzaamheden worden geen directe of indirecte negatieve effecten op beschermde gebieden verwacht. Er zijn geen vervolgstappen noodzakelijk vanuit gebied beschermende natuurwetgeving, nadere toetsing aan de wettelijke kaders voor gebiedsbescherming is dan ook niet noodzakelijk. De huidige rapportage heeft alleen betrekking op beschermde waarden conform Wet Natuurbescherming beschermde soorten zie Bijlage 1.

1.2 Omschrijving plangebied en ingreep

Het plangebied bestaat uit 2 complexen (5 en 6) plus een enkel gebouw uit complex 1 (1G). De deelgebieden behoren tot het eigendom van Océ in Venlo en maken onderdeel uit van een veel groter industrieel eigendom van Océ. De betreffende bebouwing wordt momenteel niet meer gebruikt voor reguliere doeleinden van Océ. Complex 5 is in een eerder stadium reeds deels gesloopt en staat verder leeg en in gebruik als opslag van diverse materialen. Complex 6 wordt nog voor opslag benut en gedeeltelijk voor onderaannemers en de bedrijfsbrandweer.

De gebouwen bestaan uit een combinatie van fabriekshallen met gemetselde stenen muren, stalen wanden, en bitumen dakbedekking en deels golfplaten dakbedekking. Alle gebouwen zijn 1 of twee laags gebouwd of zijnde een fabriekshal.

Figuur 1 Begrenzing plangebied Océ (rood omkaderd) bron; Globespotter 2016

Impressie plangebied; boven complex 5, linksonder 1G en rechtsonder complex 6

Ingrep

Sloop; De ingrep bestaat uit het volledig slopen van alle bebouwing tot op het fundering en vloerniveau. De vloeren en ondergrondse constructie wordt vooralsnog niet gesloopt. Hieronder valt ook een oude schuilkelder in complex 5 welke in de oorlog nog dienst heeft gedaan. Aanwezige bomen op en nabij het plangebied blijven gehandhaafd.

Asbestsanering complex 5; In het voorjaar van 2016 heeft een asbestsanering plaatsgevonden onder begeleiding van Arcadis. Dit betrof een inpassende sanering van asbestbronnen in complex 5. De asbestsanering was noodzakelijk om de verspreidingsrisico's van asbest bij een eventuele brand te kunnen voorkomen. De sanering heeft geen betrekking gehad op de verblijfsplekken van de gewone dwergvleermuis. Ten aanzien van de steenmarter heeft de sanering geen negatief effect gehad op de verblijfsplekken alsmede niet op individuele steenmarters. De aanwezigheid van de steenmarter wordt vanuit de begeleiding door Arcadis gevolgd in de periode tot aan de sloop.

1.3 Methode

1.3.1 Oriënterend onderzoek

Er heeft een éénmalig gebiedsbezoek plaatsgevonden op 26 mei 2015. Tijdens het veldbezoek is hiertoe geïnventariseerd of en welke soorten (mogelijk) in en om het plangebied aanwezig zijn. Hierbij is aandacht besteed aan alle relevante soortgroepen en beoordeeld of mogelijke standplaatsen, verblijfplaatsen, voortplantingsplaatsen of leefgebieden binnen of in de directe omgeving van het ingreepgebied (kunnen) worden aangetast door de voorgenomen werkzaamheden. Voor vleermuizen en broedvogels is een inschatting gemaakt van de geschiktheid van de gebouwen als vaste rust- en verblijfplaats en nestlocatie.

Verder is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDDF) geraadpleegd en zijn diverse bronnen zoals Waarneming.nl (ter oriëntatie, niet als bron gebruikt) en bekende verspreidingsliteratuur geraadpleegd.

De te slopen panden liggen op circa 5 kilometer afstand van het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied de Maasduinen. Gezien de lokale aard van de werkzaamheden zijn effecten op dit gebied uitgesloten en zijn geen vervolgstappen noodzakelijk vanuit gebied beschermende natuurwetgeving.

1.3.2 Soortgericht onderzoek

Het eerste veldbezoek had direct het karakter van een habitatgeschiktheid beoordeling. De ecooloog van ARCADIS heeft hierbij het gehele plangebied gedetailleerd beoordeeld op de geschiktheid voor beschermde soorten en de mogelijkheden voor nesten en verblijfplaatsen. Tevens is direct beoordeeld welke maatregelen mogelijk zijn om eventuele negatieve effecten te kunnen mitigeren. Dit alles met als doel de voorgenomen werkzaamheden mogelijk te maken binnen de kaders van de Wet Natuurbescherming.

Vleermuizen

De inventarisatie is uitgevoerd conform het vigerend Vleermuisprotocol 2013.

Tijdens de bezoeken is gelet op aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied. Indien dieren zijn waargenomen is bepaald of deze een relatie hebben met de betreffende bebouwing (verblijfplaats), of dat het plangebied een andere functie vervult (vliegroute, foerageergebied).

Voor het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt van een batdetector Petterson D240x en de Batlogger M. Met beide detectoren is het mogelijk om vleermuisgeluiden op te nemen en indien noodzakelijk te analyseren. Met het programma Batsound kunnen de geluiden van de Petterson D240X nader onderzocht worden. Voor de Batlogger M wordt het analyseren van vleermuisgeluiden mogelijk gemaakt door het programma BatExplorer.

Verantwoording veldbezoeken

De veldbezoeken voldeden alle aan de minimum voorwaarden voor weersomstandigheden nodig voor het uitvoeren van de betreffende soortinventarisaties. Zie de onderstaande tabel 1 voor de weersomstandigheden en datums van de veldbezoeken.

Tabel 1: Verantwoording van het veldonderzoek voor soortgericht onderzoek.

Soort(groep) en type onderzoek	Datum en tijdstip (2015)	Veldcondities	Opmerkingen
--------------------------------	--------------------------	---------------	-------------

Vleermuizen Zomer-, kraam-, balts- en najaarsverblijven Leefgebied	1 juli (avond)	27°C, 1 Bft, onbewolkt	Onderzoek conform vleermuisprotocol 2013. De veldrondes in de kraamperiode zijn met 15 dagen tussentijd in de suboptimale periode uitgevoerd. Echter doordat er wel verblijfplaatsen zijn vastgesteld binnen en nabij het plangebied is er afdoende ecologische data om een volledige effectbeoordeling en toetsing uit te kunnen voeren. Daarbij was het seizoen 2015 door relatieve koude en slecht weer enigszins naar achter verschoven waardoor de ronde op 15 juli verantwoord is gebleken om de functie van kraamverblijfplaats te onderzoeken.
	15 juli (ochtend)	17°C, 2 Bft, bewolkt	
	19 augustus (avond en nacht)	18°C, 1/2 Bft, bewolkt	
	3 september (avond)	17°C, 2 Bft, bewolkt	
	24 september (avond)	15°C, 3 Bft, licht bewolkt	

Deskundigheid betrokken ecologen

Het veld ecologisch onderzoek is uitgevoerd door en de heer J. Osterthun en ing. M. Stevens, beide ecooloog en adviseur natuurwetgeving werkzaam bij ingenieurs- en adviesbureau Arcadis Nederland BV. Het rapport inclusief advies is opgesteld door Martijn Stevens. De ecologen hebben zeer ruime ervaring met het uitvoeren van vleermuis- en vogelonderzoek (veldonderzoek, monitoring, ecologische begeleiding, directievoering en ontheffingsprocedures met uiteenlopende mitigatie en compensatieplannen). Arcadis is lid van het Netwerk Groene Bureaus.

2 RESULTATEN, EFFECTBEOORDELING EN TOETSING

2.1 Oriënterend onderzoek

In de onderstaande tabel wordt aangegeven welke beschermde soorten binnen het plangebied aanwezig of te verwachten zijn, op basis van het oriënterend veldbezoek dat op 26 mei 2015 heeft plaatsgevonden.

Tabel 2: Effectbeoordeling op basis van resultaten oriënterend veldbezoek.

Ruimtelijke ingreep	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Laatvlieger	Gewone grootvleermuis	Steenmarter	Huismus	Gierzwaluw	Algemene broedvogels	Vaatplanten	Algemeen voorkomende zoogdieren	Mogelijk conflict ingreep
Sloop	O	O	O	O	V			V		O	X
Soortgericht onderzoek noodzakelijk	X	X	X	X							

Legenda	
Mogelijk conflict ingreep	
Conflict ingreep	
Soort waargenomen	W
Soort te verwachten	O
Verblijfsfunctie aanwezig	V
Leefgebied	L
Groeiplaats aanwezig	G
Conclusie	X

Uit bovenstaand tabel (zie tabel 2) is af te leiden dat de voorgenomen werkzaamheden een negatief effect hebben op de zwaar beschermde Habitatrichtlijnsoort gewone dwergvleermuis (art. 3.5 Wnb) en op steenmarter (overige soorten art.3.10 Wnb). Zie bijlage 1 voor een verklaring van de beschermingscategorieën.

Behalve deze beschermde soorten, is mogelijk sprake van negatieve effecten op algemeen voorkomende grondgebonden soorten zoogdieren en amfibieën (Zorgplicht) en op algemene broedvogels (niet jaarrond beschermde nesten, tevens Zorgplicht).

De bebouwing is ongeschikt als nestplaats voor broedvogels met jaarrond beschermde nesten (huismus, gierzwaluw en roofvogels). Beschermde soorten binnen de overige soortgroepen (o.a. vaatplanten, ongewervelden, amfibieën en vissen) zijn niet te verwachten op basis van ontbreken geschikte habitat condities of niet aangetroffen.

Om de voorgenomen werkzaamheden uit te kunnen voeren en afdoende rekening te houden met de verbodsbepalingen uit de Wnb, is een soortgericht onderzoek naar vleermuizen (art 3.5 wnb) uitgevoerd.

De tijdens de eerste locatiebezoeken vergaarde informatie is afdoende om de effecten ten aanzien van steenmarter te bepalen. In de volgende paragraaf zijn de resultaten van het soortgericht onderzoek met de daaropvolgende conclusie en vervolgstappen weergegeven.

2.2 Soortgericht onderzoek

In Bijlage 2 zijn de resultaten van het soortgericht onderzoek opgenomen.

In de navolgende tabel is weergegeven welke beschermde soorten binnen het plangebied zijn vastgesteld en in hoeverre er nog sprake is van conflicten ofwel negatieve effecten op zwaar beschermde soorten, in relatie tot de voorgenomen ingrepen binnen het plangebied. Deze beoordeling is uitgevoerd op basis van het oriënterend onderzoek, aangevuld met de resultaten van het soortgericht onderzoek 2015.

Tabel 3: Effectbeoordeling op basis van resultaten soortgericht onderzoek.

Ruimtelijke ingreep	Gewone dwergvleermuis	Ruige dwergvleermuis	Laatvlieger	Gewone grootoorvleermuis	Steenmarter	Huismus	Gierzwaluw	Algemene broedvogels	Algemeen voorkomende zoogdieren en amfibieën	Conflict ingreep (conclusie)
Sloop	V				V			O		X
Mitigatie noodzakelijk om negatieve effecten te kunnen voorkomen	X				X			X		

Legenda	
Geen functies vastgesteld	
Wel functie, geen conflict	
Mogelijk conflict ingreep	
Conflict ingreep	
Soort waargenomen	W
Soort te verwachten	O
Verblijfsfunctie aanwezig	V
Leefgebied	L
Groeiplaats aanwezig	G
Conclusie	X

Soort(groep)	Functie	Toelichting
Gewone dwergvleermuis (3.5 wnb)	- Foerageergebied - Zomerverblijf - Paarverblijf	- Foerageerfunctie rondom bebouwing en in het aangrenzende groen van voornamelijk dieren afkomstig uit de lokale verblijfplaatsen, 1 zomer verblijf met circa 10 dieren aan de noordzijde van complex 5 2 zomerverblijven met 1 tot 2 individuen per verblijf in complex 5. 4 baltsverblijven (een overlap met de zomerverblijven) die naar verwachting tevens benut worden als winterverblijf (dit heeft enkel betrekking op kleine verblijven met enkele individuen per winterverblijf en enkel bij temperaturen tegen het vriespunt wegens de ongeschiktheid van het pand bij lagere temperaturen door ontbreken verwarming en enkel verblijfsmogelijkheden in de buitenste schil van het gebouw).
Overige broedvogels	Broedlocaties	Broedlocaties (o.a. zwarte roodstaart, witte kwikstaart, spreeuw) nest niet jaarrond beschermd!
Steenmarter (3.10 wnb)	Leefgebied	Verblijfplaats 1 a 2 dieren in het te slopen complex 5. Op basis van uitwerpselen actief aanwezig in meerdere delen van het complex.

2.3 Conclusies en vervolgstappen

Uit de resultaten van het veldonderzoek blijkt dat de voorgenomen ingreep kan leiden tot negatieve effecten op de volgende beschermde soorten:

- Gewone dwergvleermuis; 3.5 Wnb habitatrichtlijnsoort
- Steenmarter; 3.10 Wnb nationale soorten
- Overige broedvogels; nest beschermd binnen broedperiode
- Algemeen voorkomende grondgebonden soorten zoogdieren en amfibieën; zorgplicht

Voor algemeen voorkomende soorten van Tabel 1 geldt een algemene vrijstelling bij ruimtelijke ontwikkeling. Mogelijke effecten op enkele exemplaren heeft geen invloed op de populatie. Er hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd voor algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren en amfibieën. Er dient echter wel rekening te worden gehouden met de zorgplicht (zie Bijlage 1, Zorgplicht).

Voor het verstoren van broedende vogels is geen ontheffing mogelijk, mitigerende maatregelen zijn verplicht, zie verder hoofdstuk 3.

Voor de zwaarder beschermde soorten (Tabel 2 en 3 Ff-wet) dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen om effecten als gevolg van de werkzaamheden te beperken en te voorkomen.

Op basis van de voorgenomen sloop kan in dit stadium geconcludeerd worden dat het verstoren van vaste rust- en verblijfplaatsen van zwaar beschermde soorten niet 100% voorkomen kan worden met mitigerende maatregelen. Dit heeft overtreding van artikel 11 van de Flora- en faunawet tot gevolg. Om de voorgenomen ingreep uit te kunnen voeren binnen de kaders van de Flora- en faunawet zijn mitigerende maatregelen en een ontheffingsprocedure noodzakelijk, zie verder hoofdstuk 3.

In het volgende hoofdstuk is de ingreep per aanwezige soort(groep) zoals hierboven genoemd getoetst aan de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Daarnaast zijn de mitigerende maatregelen, inclusief conclusie resteffecten en noodzaak tot doorlopen van ontheffingsprocedure, nader uitgewerkt.

3 MITIGATIEPLAN

3.1 Uitgangspunten

Voor onderliggend mitigatieplan wordt uitgegaan van de volgende algemene uitgangspunten:

- Type ingreep; sloop zonder vervangende nieuwbouw
- Voorgenomen uitvoeringsdatum; 2017
- Nieuwbouw gereed; geen
- Aannemer; onbekend
- Realisatie permanente mitigatie in eerder stadium te realiseren binnen 200 meter van plangebied.

Het doel van het treffen van mitigatiemaatregelen vanuit de Ff-wet is tweeledig, namelijk

- Het beperken en voorkomen van negatieve effecten en;
- Het behouden van voldoende leefgebied.

3.2 Toetsing en mitigatie

3.2.1 Toetsing Flora- en faunawet

Op grond van de hiervoor beschreven effecten, vindt mogelijk overtreding plaats van verbodsbepalingen van de Wnb, zie onderstaande tabel.

Tabel 4 Toetsing effecten aan de verbodsbepalingen van de Wnb, voor een verklaring van de verbodsbepalingen zie bijlage A

Habitatrichtlijnsoorten:	Verbodsartikelen:	Art. 1.11	Art. 3.5.1	Art. 3.5.2	Art. 3.5.3	Art. 3.5.4	Art. 3.5.5
Gewone dwergvleermuis Laatvlieger	Bescherming: HR	X	X	X			
Nationale soorten	Verbodsartikelen:	Art. 1.11	Art. 3.10 1b				
Steenmarter		X	X				
Algemeen voorkomende soorten:	Verbodsartikelen:	Art. 1.11					
Algemene amfibieën en zoogdieren		X					

Ten aanzien van vleermuizen zijn een aantal verbodsartikelen van toepassing. Verbod tot:

- Opzettelijk doden of vangen (art. 3.5 lid 1; vleermuizen).
- Opzettelijk verstoren (art. 3.5 lid 2; vleermuizen)

Voor alle in het wild levende soorten is de zorgplicht (art.1.11) van kracht, zie bijlage A. Voor algemene zoogdieren en amfibieën geldt alleen de zorgplicht. De provincies en het Rijk hebben in hun verordeningen uit de lijst van 'andere soorten' diersoorten aangewezen waarvoor een vrijstelling geldt en dus geen ontheffing van verbodsbepalingen voor hoeft te worden aangevraagd. Op de lijst met andere soorten van de Provincie Limburg staan geen soorten die relevant zijn voor dit project.

Om de voorgenomen ingreep uit te kunnen voeren binnen de kaders van de Wnb, zijn maatregelen noodzakelijk om een negatief effect op individuele dieren, verblijfplaatsen en leefgebied te kunnen voorkomen. In dit stadium kan reeds geconcludeerd worden dat voor de sloop, waarbij de feitelijke verblijf en nestplekken verloren gaan, een ontheffingsprocedure noodzakelijk is.

In navolgende tabellen voor het mitigatieplan, is een toetsing aan de Wnb per relevante soort(groep) opgenomen, op basis van de resultaten en effectbeoordeling in hoofdstuk 2.

3.2.2 Mitigatie

De overtreding van de verbodsbepalingen van de wet natuurbescherming moet zoveel mogelijk voorkomen worden door het treffen van mitigerende maatregelen. In navolgende tabellen is per negatief effect als gevolg van de werkzaamheden, weergegeven welke mitigatie protocollen gevolgd dienen te worden. In de tabel wordt verwezen naar het bijlagedocument voor mitigatie (Bijlage 4). In deze bijlage zijn per protocol diverse mitigerende maatregelen voorgeschreven.

Voor het effect dat met mitigerende maatregelen niet voorkomen of vermeden kan worden (overtreding verbodsartikel), dient een ontheffing wet natuurbescherming worden aangevraagd, zie hiervoor de conclusie.

3.2.3 Mitigatieplan

In navolgende tabellen is per soort(groep) weergegeven wat de status van en de functie van het plangebied voor de aanwezige soort(groep) is. De codes die in deze tabel zijn opgenomen verwijzen naar het bijlagedocument voor mitigatie, zie Bijlage 4. In deze bijlage zijn de voorwaarden uit de betreffende soortenstandaard (indien van toepassing) opgenomen. Daarnaast zijn de conclusies per verbodsartikel weergegeven met in acht neming van de uit te voeren mitigerende maatregelen. Op basis daarvan omvat de laatste regel het eindoordeel met eventuele resteffect(en) en noodzaak tot het aanvragen van een ontheffing.

Vleermuizen

Toetsing Vleermuizen			
Ingreep	Sloop van gebouwen		
Soort	Gewone dwergvleermuis		
Functie	1 zomerverblijf met maximaal 10 dieren 3 zomerverblijven met 1 tot 2 individuen per verblijf. 4 baltsverblijven (een overlap met zomerverblijven) die naar verwachting tevens benut worden als winterverblijf (bij milde winterse omstandigheden). In totaal zijn er 4 individuele verblijfplaatsen vastgesteld in het plangebied. Foerageerfunctie rondom bebouwing en in aangrenzend groen van voornamelijk dieren afkomstig uit de lokale verblijfplaatsen.		
Effect	Artikel Ff-wet	Mitigatieprotocollen (bijlage 4)	Conclusie
<i>Onopzettelijk doden</i>	3.5 lid 1	C1, CA2, CA3	Afdoende mitigatie
<i>Beschadigen, vernielen, wegnemen vaste rust- en verblijfplaatsen</i>	3.5 lid 4	C1, CA2, CA	Afdoende mitigatie
<i>Opzettelijk verstoren individuen</i>	3.5 lid 2	C1, CA2, CA3	Ontheffing Wnb
Eindoordeel	Een ontheffing in het kader van de Wnb is noodzakelijk. Om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen dienen maatregelen te worden getroffen, zie verwijzingen hierboven		

Steenmarter

Toetsing Nationale soorten (art 3.10 Wnb)		
Ingreep	Sloop van gebouwen	
Soort	Steenmarter	
Functie	Verblijfsfunctie vastgesteld van circa 2 dieren. Voortplantingsplaats niet volledig uitgesloten.	
Maatregelen	Protocol D1 (inspectie)	Afdoende mitigatie indien geen recente activiteiten meer vastgesteld
	Indien verblijfsfunctie toch aanwezig zie protocol D2	Toepassing werkprotocol conform goedgekeurde Gedragscode of Ontheffing Wnb
Eindoordeel	Een ontheffing in het kader van Wet natuurbescherming is niet noodzakelijk mits gewerkt wordt conform een goedgekeurde gedragscode. Om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen dienen maatregelen te worden getroffen, zie verwijzingen hierboven.	

Toetsing– vrijgestelde soorten en overige soorten		
Ingreep	Sloop van gebouwen	
Soort	Zoogdieren, planten en amfibieën	
Functie	Leefgebied en aanwezigheid niet uit te sluiten	
Maatregelen	Werkrichting en verplaatsen individuen tot buiten ingreepgebied in geschikt biotoop (zorgplicht)	Afdoende mitigatie
Eindoordeel	Een ontheffing in het kader van de Wnb is niet noodzakelijk in verband met vrijstelling tot versterking bij voorgenomen ruimtelijke ingreep. In het kader van de algemene zorgplicht dienen enkel voorzorgsmaatregelen in acht te worden genomen.	

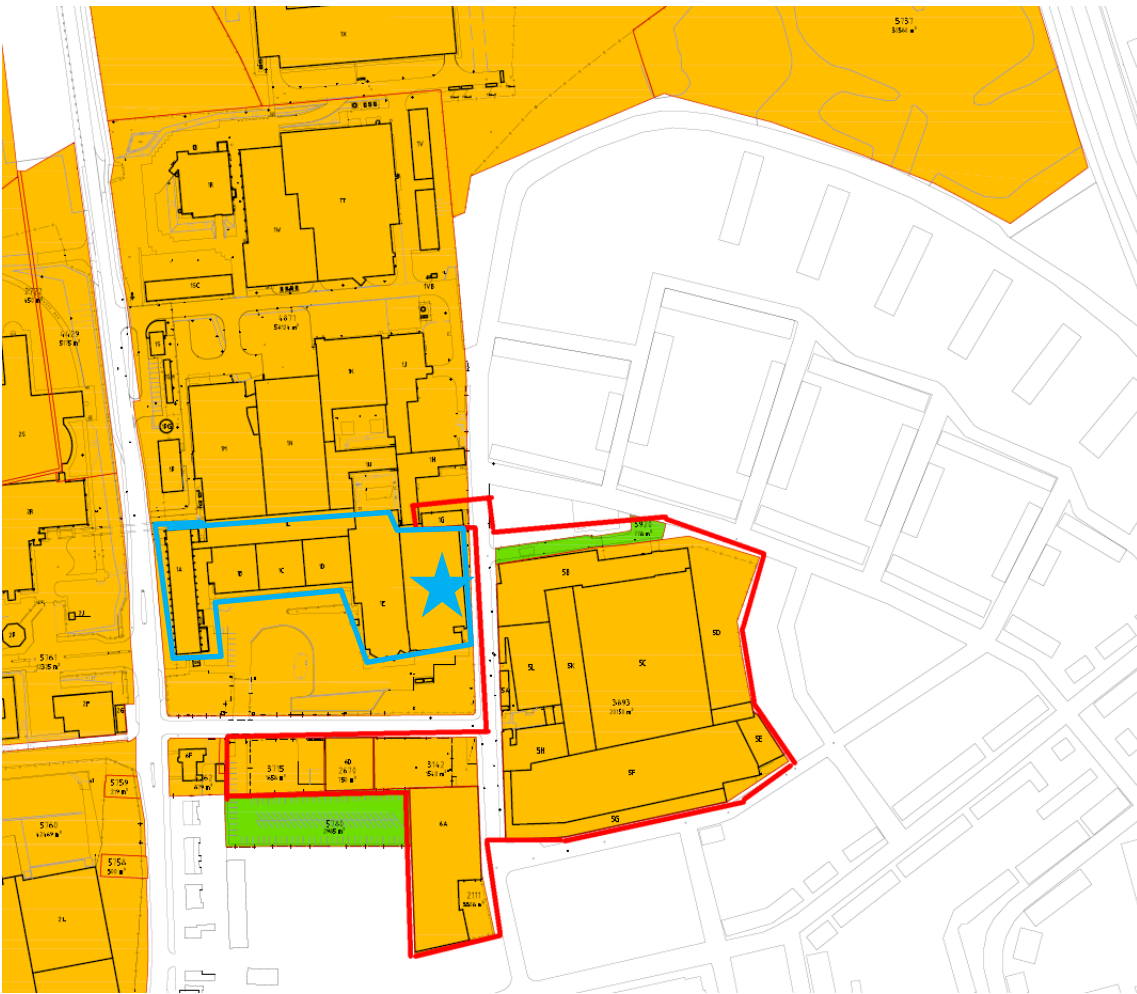
Algemene broedvogels

Toetsing– Niet jaarrond beschermde broedvogels		
Ingreep	Sloop van gebouwen	
Soort	Diverse tuin en huis soorten zoals kauw, merel, spreeuw en heggemus.	
Functie	Nesten in bebouwing en tuinen aanwezig	
Maatregelen	Protocol A	Afdoende mitigatie
Eindoordeel	Een ontheffing in het kader van de Wnb is niet noodzakelijk. Om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen dienen maatregelen te worden getroffen, zie verwijzingen hierboven.	

Overzicht

In navolgende tabel is samengevat welke maatregelen ten behoeve van vleermuizen getroffen dienen worden en voor wanneer dit uitgevoerd moet zijn om afdoende gewenningstijd te kunnen garanderen, met betrekking tot planning van uitvoering in 2017.

Voorziening	Aantal	Type (voorstel)	Beschikbaarheid	Relevante aspecten
Tijdelijke vleermuis verblijfplaatsen	Niet van toepassing. Er is direct geïnvesteerd in permanente maatregelen. Doordat er op de locatie niet opnieuw gebouwd zal gaan worden en de mogelijkheid er was is ervoor gekozen om direct te investeren in een permanente oplossing.			
Permanente vleermuis voorzieningen 4 x het aantal te verstoren verblijfplaatsen	16	3 groot formaat gemetselde vleermuisverblijfplaatsen. Meer dan 15 openingen naar open spouwen in muurdelen in te behouden fabrieksgebouw	Aangebracht in winter 2015/2016. De schoorstenen verblijfplaatsen zijn in februari 2016 gerealiseerd	Plaatsing en verdeling in afstemming en op aanwijzing ecooloog.

Figuur 2 in rood omkaderd het plangebied. blauw omkader de bebouwing waar gevel toegankelijk zijn gemaakt door stootvoegen uit te boren. De blauwe ster betreft de locatie waar een drietal vleermuisverblijfplaatsen zijn gebouwd in oude betonnen schoorstenen.

Figuur 3 gevels met rode en grijze bakstenen waar geen isolatie in de spouw aanwezig is en waar stootvoegen zijn uitgeboord om zo vleermuizen toegang te verschaffen als nieuwe verblijfplaats.

Impressie vleermuisverblijf in oude schoorstenen (3x gebouwd)

Nieuwe vleermuisopeningen in bestaande gevels.

Alternatieven

Met betrekking tot alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving, en dan met name geschikte alternatieve vorstvrije verblijfplaatsen voor vleermuizen, geldt het volgende: Er zijn ruim afdoende uitwijkmogelijkheden aanwezig in de directe omgeving van het plangebied. Het complex ligt aan de rand van grondgebonden woningen in een binnenstedelijke omgeving met oudere woningbouw. Hiervan heeft het merendeel open spouwmuren en overige dak en gevelconstructies die voor overwintering van gewone dwergvleermuis geschikt zijn. Naast deze uitwijkmogelijkheden fungeren de drie schoorsteen verblijfplaatsen ook aan de condities als winterverblijfplaats voor gewone dwergvleermuis. De betonnen en stenen massa in combinatie met de wegkruipplekken en de houtvezel en houten binnen afwerking biedt een stabiel klimaat ok bij lage buitentemperaturen onder het vriespunt.

Er is geen sprake van cumulatieve negatieve effecten.

Voorafgaand aan de start van de werkzaamheden wordt er zorg voor gedragen dat voor de gewone dwergvleermuis permanente alternatieve verblijfplaatsen zijn gerealiseerd (reeds in oktober 2015 en februari 2016 gerealiseerd). Daarmee blijft het aanbod aan verblijfplaatsen in de directe omgeving van de te slopen bebouwing gelijk.

De primaire foerageergebieden liggen buiten de stadsgrenzen en in de grotere groene en waterrijke stadsdelen. De foerageerfunctie binnen het plangebied is van marginaal belang voor de soort en de populatie. Een belangrijk deel van het aangrenzende groengebied is echter het openbaar groen en dit blijft volledig behouden. Het totale aanbod aan verblijfplaatsen neemt dus niet af en er primair foerageergebied wordt niet aangetast, de lokale gunstige staat van instandhouding van de soort wordt daarmee gegarandeerd.

Zorgvuldig handelen

De maatregelen die wij nemen om ervoor te zorgen dat zorgvuldig wordt gehandeld tijdens de werkzaamheden, zijn beschreven in het mitigatieprotocol, zie ook bijlage D. In het kort houdt dit het volgende in:

- Werkzaamheden worden in ruimte en tijd gefaseerd in afstemming met ecooloog.
- De werkzaamheden vinden plaats in de minst gevoelige periode, in overleg met een deskundige op het gebied van vleermuizen.
- Voorafgaand aan en tijdens de werkzaamheden wordt er zorg voor gedragen dat vleermuizen weg kunnen komen. Verblijfplaatsen worden tijdig voorafgaand aan de werkzaamheden ongeschikt gemaakt. De verblijfplaatsen worden de week voor aanvang van het werk gecontroleerd op in- of uitvliegende vleermuizen.
- Voorafgaand en tijdens de uitvoering van dak werkzaamheden wordt door een deskundige ecooloog bepaald waar de vleermuizen in de constructie verblijven. De bekende verblijfplaatsen worden onder begeleiding van een deskundige ecooloog handmatig gestript. De sloop wordt in kleine stappen uitgevoerd, zodat eventueel aanwezige vleermuizen de kans krijgen te vertrekken. Bij aanwezigheid van vleermuizen wordt op advies van de ecooloog passende maatregelen uitgevoerd om verstoring van de individuen te voorkomen.
- Tijdens en na de werkzaamheden wordt lichtverstoring van verblijfplaatsen en in- en uitvliegopeningen voorkomen.

3.2.4 Conclusie en advies

Korte termijn

De permanente verblijfplaatsen en daarbij behorend functioneel leefgebied is ruim voorafgaand aan de ingreep gerealiseerd. De minimale veilige periode is 1 actief vliegseizoen (vleermuizen) voorafgaande aan de slopingreep maar hoe eerder hoe meer kans op effectieve mitigatie en daarmee bespoediging van procedures en planning. Hieraan wordt ruim voldaan

Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden gaan verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis verloren. Dit verlies wordt gemitigeerd door het realiseren van permanente voorzieningen. Er is dus geen sprake van tijdelijk verlies verblijfplaatsen. Tevens wordt voorkomen dat individuen worden gedood en/of verwond.

In de omgeving zijn ruim afdoende alternatieve verblijfplaatsen aanwezig voor de soorten. Er zijn in het veldonderzoek op meerdere plekken verblijfplaatsen aangetroffen buiten het plangebied. In direct aangrenzende wijken is ruim voldoende alternatief aan verblijfplaatsen aanwezig.

Het aangrenzende groengebied is openbaar groen of behoort tot Océ eigendom en blijft binnen de kaders van de voorgenomen sloop van complex 5 en 6 en 1G volledig behouden.

Als gevolg van de werkzaamheden en het verwijderen van de bestaande verblijfplaatsen, blijft de overtreding artikel 3.5 lid 4 beschadigen en vernielen van verblijfplaatsen wel aan de orde.

Lange termijn

In de te behouden bebouwing aangrenzend aan het plangebied zijn reeds afdoende permanente verblijfsvoorzieningen gerealiseerd. De gunstige staat van instandhouding van deze soorten wordt hiermee gegarandeerd.

Verbodsbepalingen

Door de voorgenomen werkzaamheden wordt, na mitigatie, de volgende verbodsbepaling nog overtreden:

- artikel 3.5 lid 4: voor zover van toepassing op het beschadigen en vernielen van vaste rust- en verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Beschadiging en vernietiging wordt geheel voorkomen door het tijdig realiseren van vervangende vaste- rust en verblijfplaatsen.

Ontheffing

Om complex 5 te kunnen slopen dient een ontheffingsaanvraag te worden ingediend bij de provincie Limburg. De overige onderzochte bebouwing is ecologisch vrijgegeven. Deze ontheffingsaanvraag is voor overtreding van de verbodsbepaling artikel 3.5 lid 4 van de Wnb, voor zover deze van toepassing is op *beschadigen en vernielen* van vaste rust- en verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis.

Volgens het huidige beleid betreft de doorlooptijd van een procedure minimaal 13 weken maar maximaal 20 weken met kans op verdere procedure vertraging en is een ontheffing maximaal 5 jaar geldig met mogelijkheid tot verlenging. Het veldonderzoek is maximaal 3 jaar geldig, waarna deze dient te worden geactualiseerd.

BIJLAGE 1 WETTELIJK KADER WET NATUURBESCHERMING – SOORTBESCHERMING

Inleiding

De Wet natuurbescherming regelt naast gebiedsbescherming ook de bescherming van in het wild voorkomende planten en dieren. In de wet is onder meer bepaald dat beschermde dieren niet gedood, gevangen of verontrust mogen worden en beschermde planten niet geplukt, uitgestoken of verzameld. Daarnaast is het niet toegestaan om de directe leefomgeving van beschermde soorten, waaronder nesten en holen, te beschadigen, te vernielen of te verstoren (artikelen 3.1, 3.5 en 3.10). De Wet natuurbescherming heeft dan ook belangrijke consequenties voor ruimtelijke plannen. Bovendien dient iedereen voldoende zorg in acht te nemen voor alle in het wild levende planten en dieren (algemene zorgplicht, artikel 1.11).

Zorgplicht

In het kader van de Wet natuurbescherming geldt dat alle dieren en planten een zekere mate van bescherming genieten, op basis van hun intrinsieke waarde. In artikel 1.11 staat dat iedereen voldoende zorg in acht dient te nemen voor de in het wild levende dieren en planten en hun leefomgeving. Deze zorg houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt de handelingen achterwege laat, of indien dat redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, te beperken of ongedaan te maken. Deze algemene zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dier- en plantensoorten, ook voor de soorten die niet als beschermde soort aangewezen zijn onder de Wet natuurbescherming.

De algemene Zorgplicht is een aanvulling op de algemene verbodsbepalingen die uitsluitend betrekking hebben op beschermde soorten. Het artikel biedt de mogelijkheid om op te treden tegen ongewenste handelingen jegens beschermde dieren en planten, welke niet nadrukkelijk in één van de verbodsbepalingen zijn genoemd.

Verbodsbepalingen

De verbodsbepalingen, die handelingen die het voortbestaan van planten en diersoorten in gevaar kunnen brengen verbieden, is een belangrijk onderdeel van de Wet natuurbescherming. Deze verboden zorgen ervoor dat in het wild levende soorten zoveel mogelijk met rust worden gelaten. Deze verschillen per beschermingsgroep. De Wet natuurbescherming kent drie verschillende beschermingsregimes. De belangrijkste, voor ruimtelijke plannen relevante, wettelijke verbodsbepalingen staan hieronder genoemd.

VOGELRICHTLIJNSOORTEN

Alle van nature in Nederland in het wild levende vogels

- Het is verboden vogels te doden of te vangen (artikel 3.1.1).
- Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen (artikel 3.1.2).
- Het is verboden eieren van vogels te rapen en deze onder zich te hebben (artikel 3.1.3).
- Het is verboden vogels opzettelijk te storen (artikel 3.1.4).
- Het verbod om te verstoren is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1.5).

HABITATRICHTLIJNSOORTEN

In het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn.

- Het is verboden de dieren in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen (artikel 3.5.1).
- Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren (artikel 3.5.2).
- Het is verboden eieren opzettelijk te vernielen of te rapen (artikel 3.5.3).
- Het is verboden voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen (artikel 3.5.4).
- Het is verboden planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen (artikel 3.5.5).

ANDERE SOORTEN

Dit betreft de in bijlage A van de Wet natuurbescherming genoemde, nationaal beschermde, soorten.

- Het is verboden opzettelijk te doden of te vangen planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te onwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen (artikel 3.10.1a).
- Het is verboden vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of te vernielen (artikel 3.10.1b).
- Het is verboden planten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen (artikel 3.10.1c).
- Deze verboden zijn niet van toepassing op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden (artikel 3.10.3).

In veel gevallen kan overtreding van verbodsbepalingen worden voorkomen door (versturende) werkzaamheden buiten het broedseizoen of voortplantingsseizoen (de perioden dat het nest in gebruik is voor het broeden of grootbrengen van jongen) aan te laten vangen.

Ontheffing

Bij ruimtelijke plannen, met mogelijke gevolgen voor beschermde planten en dieren, is het verplicht om vooraf te toetsen of deze kunnen leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen. Wanneer dat het geval dreigt te zijn, moet onderzocht worden of er maatregelen (mitigatie en/of compensatie) genomen kunnen worden om dit te voorkomen of om de gevolgen voor beschermde soorten te verminderen. Onder bepaalde voorwaarden geldt een vrijstelling of is het mogelijk van het bevoegd gezag ontheffing van de verbodsbepalingen te krijgen voor activiteiten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting. Onderstaande heeft betrekking op vrijstellingen en ontheffingen voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting en bestendig beheer en onderhoud. Voor andere activiteiten gelden andere regels die hier niet genoemd worden omdat ze niet van belang zijn.

VOGELRICHTLIJNSOORTEN

Ontheffing is mogelijk indien:

- Er geen andere bevredigende oplossing bestaat (artikel 3.3.4a).
- Zij nodig is (artikel 3.3.4b):
 - o In het belang van de volksgezondheid of openbare veiligheid.
 - o In het belang van de veiligheid van het luchtverkeer.
 - o Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren
 - o Ter bescherming van flora of fauna.
 - o Voor onderzoek of onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhang ende teelt.
 - o Om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.
- De maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (artikel 3.3.4c).

HABITATRICHTLIJNSOORTEN

Ontheffing is mogelijk indien:

- Er geen andere bevredigende oplossing bestaat (artikel 3.8.5a).
- Zij nodig is (artikel 3.8.5b):
 - o In het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
 - o Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom.
 - o In het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
 - o Voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daarmee benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren of planten van de aangewezen soort te vangen, te plukken of onder zich te hebben
- De maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (artikel 3.8.5c).

ANDERE SOORTEN

Ontheffing is mogelijk indien:

- Er geen andere bevredigende oplossing bestaat (artikel 3.10.2).
- Zij nodig is (artikel 3.10.2):
 - o In het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.
 - o Ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen van eigendom.
 - o In het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
 - o Voor onderzoek of onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daarmee benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren of planten van de aangewezen soort te vangen, te plukken of onder zich te hebben.
 - o Handelingen in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied.
 - o Ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen.
 - o Ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden.
 - o Ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren.
 - o In het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw.
 - o In het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer.
 - o In het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied.
 - o In het algemeen belang.
- De maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (artikel 3.10.2).

Vrijstelling

De provincies hebben in haar verordeningen uit de lijst van ‘andere soorten’ diersoorten aangewezen waarvoor een vrijstelling geldt en dus geen ontheffing van verbodsbepalingen voor hoeft te worden aangevraagd. Deze lijst met vrijgestelde soorten is per provincie anders. De zorgplicht is wel van toepassing.

Gedragcode

Ook wanneer er gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode (art. 3.31), en de werkzaamheden in het kader van een van de genoemde wettelijke belangen plaatsvinden, is geen ontheffing nodig en geldt een vrijstelling. In de gedragscode wordt een wijze van uitvoering van handelingen beschreven, waarmee naar het oordeel van de Minister van Economische Zaken afdoende is gewaarborgd dat ten aanzien van de beschermde soorten zorgvuldig wordt gehandeld. Dat houdt in dat de gedragscode alleen wordt goedgekeurd indien er slechts handelingen worden verricht waarvan geen wezenlijke invloed uitgaat op de beschermde soorten. Indien handelingen worden verricht die wel invloed hebben, wordt voorafgaand en tijdens de handelingen in redelijkheid alles verricht of gelaten om te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken dat de verbodsbepalingen overtreden worden.

Jaarrond beschermde vogelnesten

Binnen de groep van vogels zijn er soorten waarvan het nest wordt aangemerkt als een zogenaamde “vaste rust- of verblijfplaats”. Dergelijke verblijfplaatsen zijn jaarrond beschermd en vormen de meest streng beschermde groep. Vaste rust- en verblijfplaatsen van vogels zijn aangewezen in de “aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten” (Ministerie van LNV, 2009) en bestaan uit de categorieën van vogelsoorten opgenomen in onderstaande tabel.

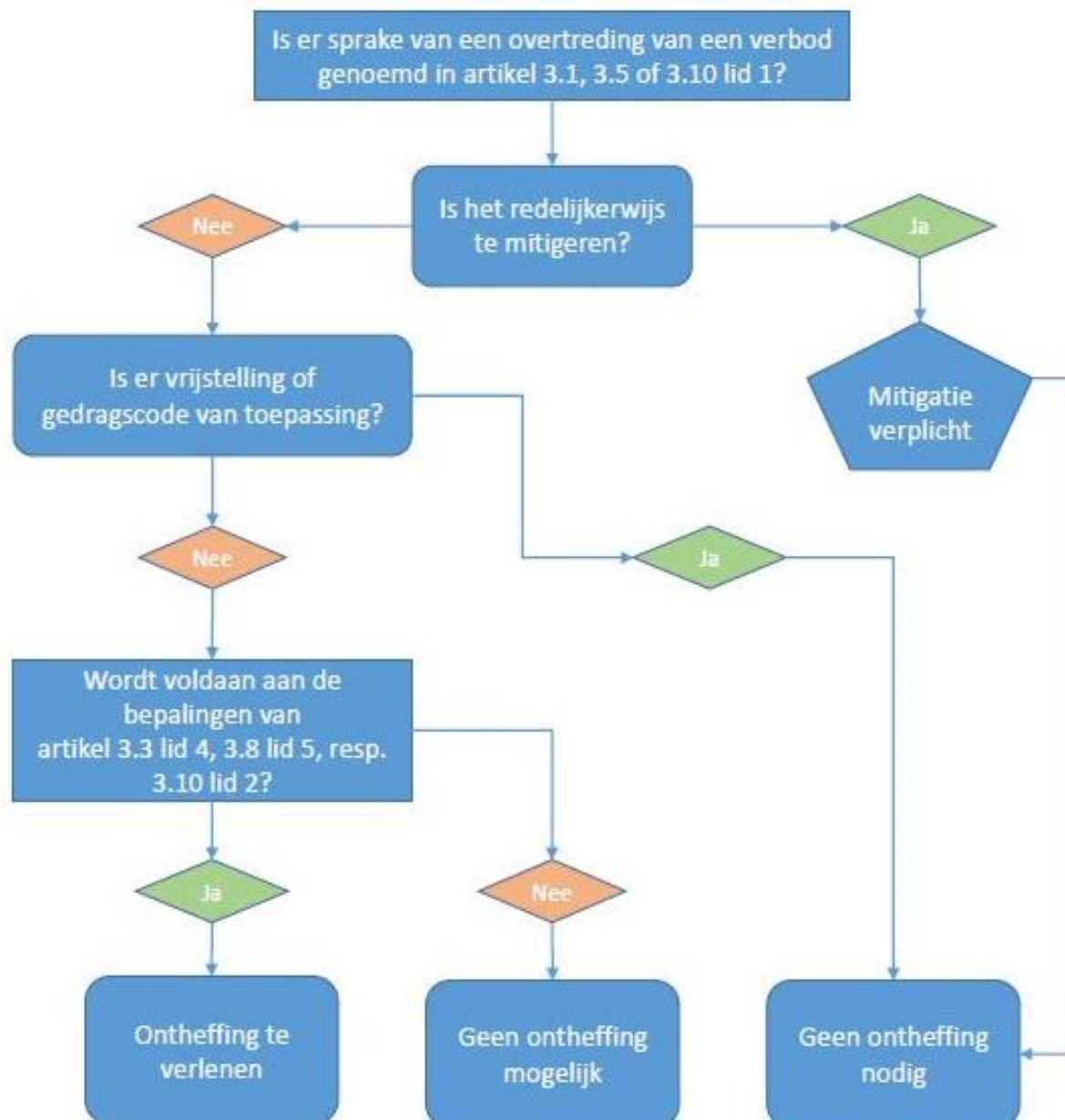
Of voor het (buiten het broedseizoen) wegnemen van jaarrond beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen een ontheffing noodzakelijk is, dient te worden vastgesteld met behulp van een zogenaamde omgevingscheck¹. Daarnaast is de noodzaak tot een ontheffing mede afhankelijk van de mogelijkheid tot het mitigeren (inclusief het aanbieden van vervangende nestgelegenheid) van negatieve effecten.

Vogels	
Categorie	Type verblijfplaatsen
Categorie 1	Vaste rust- en verblijfplaatsen; nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
Categorie 2	Nesten van koloniebroeders; nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop
Categorie 3	Honkvaste broedvogels en vogels afhankelijk van bebouwing; nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn, of afhankelijk van bebouwing of biotoop
Categorie 4	Vogels die zelf niet in staat zijn een nest te bouwen; vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen
Categorie 5	Niet jaarrond beschermd, inventarisatie gewenst; nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Eigen verantwoording

Wanneer plannen worden ontwikkeld voor ruimtelijke ingrepen of voornemens ontstaan om werkzaamheden uit te voeren, dient vooraf goed te worden beoordeeld of er mogelijke nadelige consequenties voor beschermde inheemse soorten zijn. In beginsel is daarvoor de initiatiefnemer zelf verantwoordelijk.

¹ Een deskundige dient vast te stellen of er in de omgeving voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden.

Stroomschema Soortbescherming Wet Natuurbescherming

Artikel 3.1

- 1) Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
- 2) Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- 3) Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
- 4) Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
- 5) Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.3 lid 4

- a) er bestaat geen andere bevredigende oplossing
- b) zij is nodig:
 - 1) in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid
 - 2) in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer
 - 3) ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren
 - 4) ter bescherming van flora of fauna
 - 5) voor onderzoek of onderwijs, het tilzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt, of
 - 6) om het vangen, het onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan
- c) de maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Artikel 3.5

- 1) Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
- 2) Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
- 3) Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
- 4) Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
- 5) Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.8 lid 5

- a) er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b) zij is nodig:
 - 1) in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats
 - 2) ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, vlsgronden, wateren of andere vormen van eigendom
 - 3) in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten
 - 4) voor onderzoek en onderwijs, reproductie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten,
 - 5) om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben
- c) er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Artikel 3.10, lid 1**Het is verboden**

- a) in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen
- b) de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
- c) vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10 lid 2 (ind de verwijzing naar 3.8, lid 5)

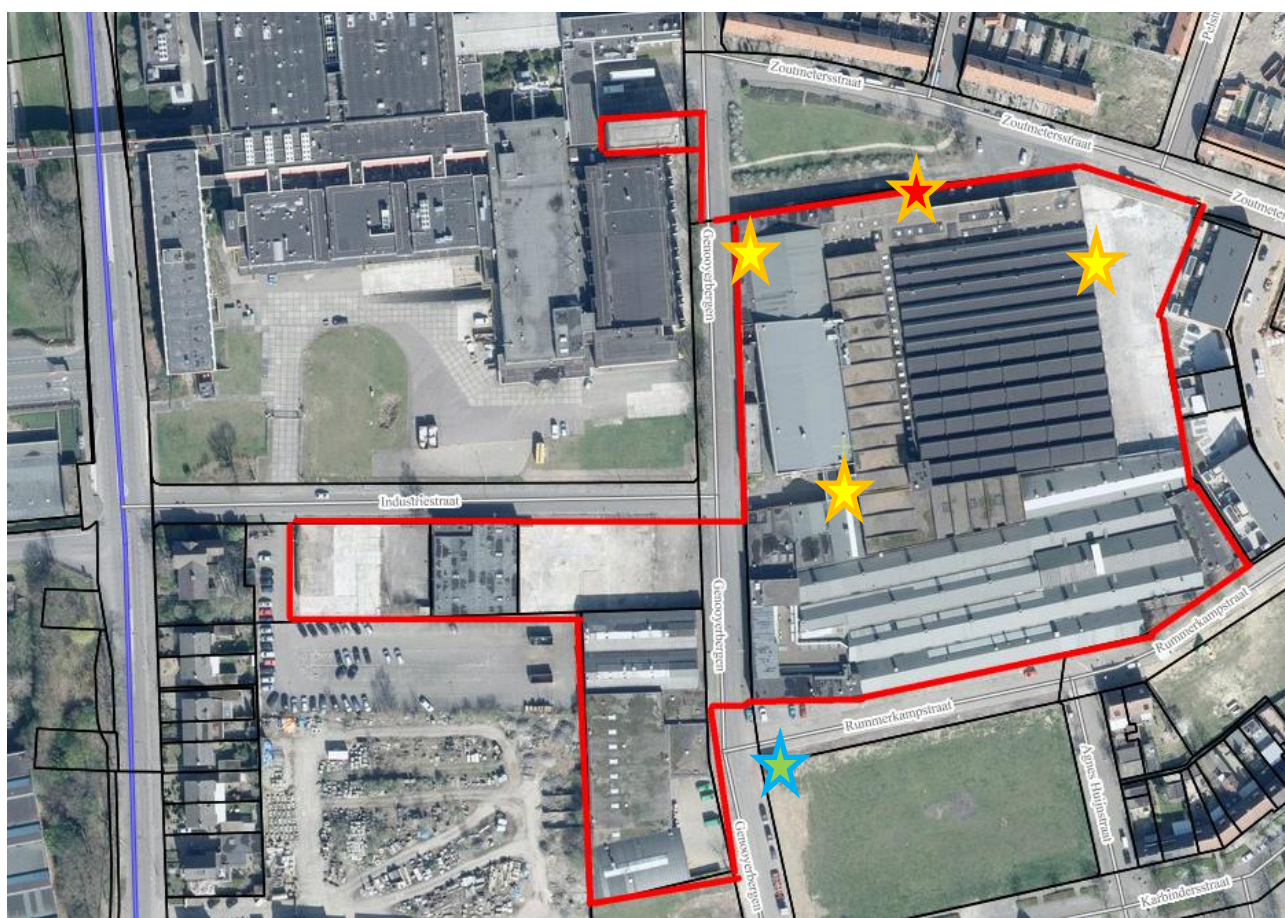
- a) er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- b) zij is nodig:
 - 1) in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats
 - 2) ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, vlsgronden, wateren of andere vormen van eigendom
 - 3) in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten
 - 4) in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied
 - 5) ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begrafplaatsen
 - 6) ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden
 - 7) ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren
 - 8) in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw
 - 9) in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer
 - 10) in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied
 - 11) in het algemeen belang.
 - 12) voor onderzoek en onderwijs, reproductie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van de kunstmatige vermeerdering van planten,
 - 13) om het onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen of onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben
- c) er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

BIJLAGE 2 RESULTATEN SOORTGERICHT ONDERZOEK

In deze bijlage is een kaart met de relevante waarnemingen opgenomen aangevuld met een beknopte resultaatstabel met de vastgestelde soorten en functie binnen het plangebied.

Functies binnen plangebied complex 5. In complex 6 zijn geen vaste rust en verblijfplaatsen van beschermde soorten vastgesteld. echter dient bij complex 6 wel rekening te worden gehouden met broedende

Soort(groep)	Functie	Toelichting
Gewone dwergvleermuis (tabel 3 Ffwet)	- Foerageergebied - Zomerverblijf - Paarverblijf	- Foerageerfunctie rondom bebouwing en in het aangrenzende groen van voornamelijk dieren afkomstig uit de lokale verblijfplaatsen, 1 zomer verblijf met circa 10 dieren aan de noordzijde van complex 5 2 zomerverblijven met 1 tot 2 individuen per verblijf in complex 5. 4 baltverblijven (een overlap met de zomerverblijven) die naar verwachting tevens benut worden als winterverblijf (dit heeft enkel betrekking op kleine verblijven met enkele individuen per winterverblijf en enkel bij temperaturen tegen het vriespunt wegens de ongeschiktheid van het pand bij lagere temperaturen door ontbreken verwarming en enkel verblijfsmogelijkheden in de buitenste schil van het gebouw).
Overige broedvogels	Broedlocaties	Broedlocaties (o.a. zwarte roodstaart, witte kwikstaart, spreeuw) nest niet jaarrond beschermd!
Steenmarter (Tabel 2 Ffwet)	Leefgebied	Verblijfplaats 1 a 2 dieren in het te slopen complex 5. Op basis van uitwerpselen actief aanwezig in meerdere delen van het complex.

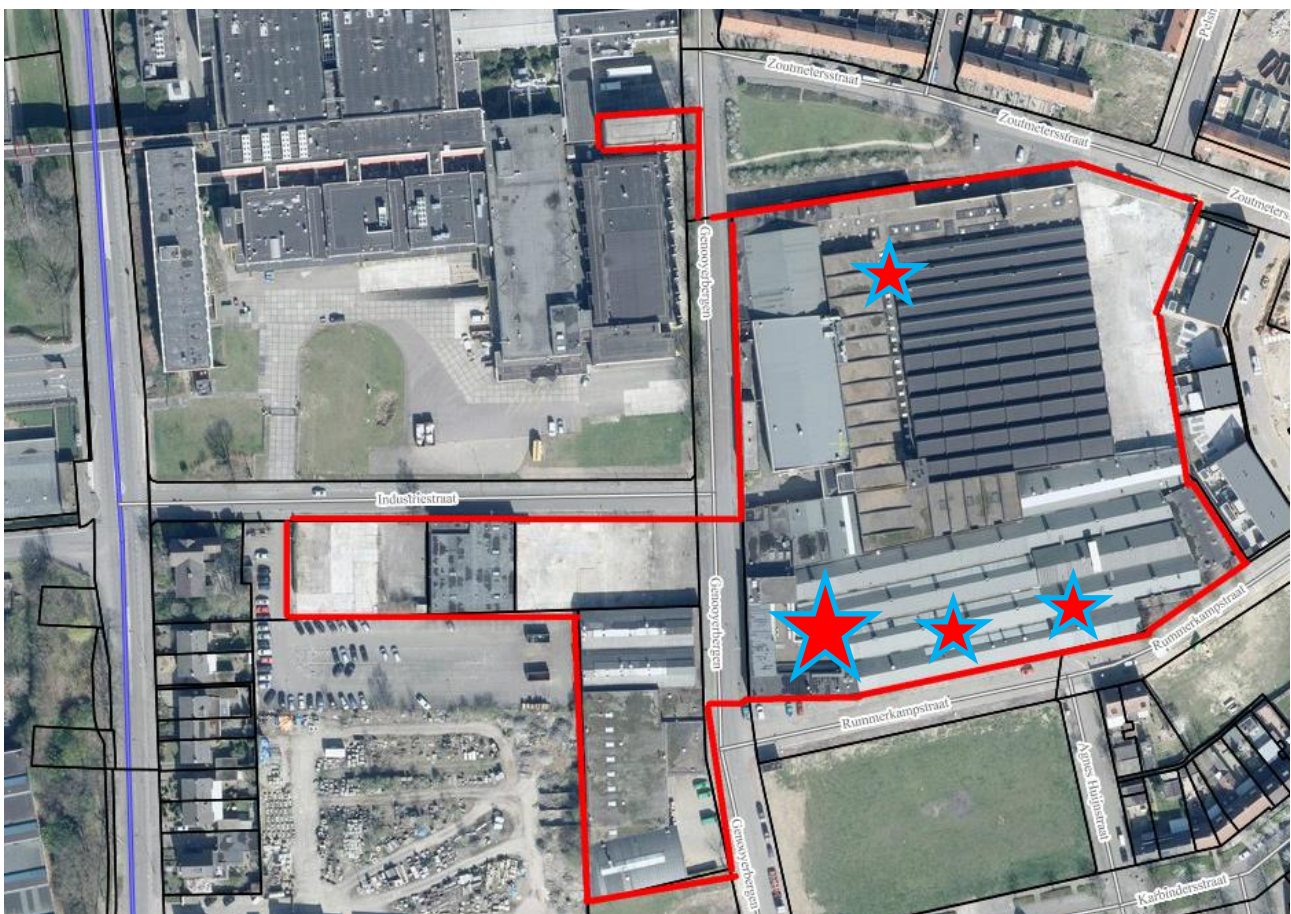

Figuur 4 resultaten verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis. oranje met gele ster = klein verblijf 1 a 2 dieren. Oranje met rode ster = verblijf met maximaal 10 dieren.

Figuur 5 In een elektriciteit gebouw net ten zuiden van het plangebied is ook een vleermuisverblijf gevonden met 3 tot 5 vleermuizen (blauw ster in figuur 4 en rood omcirkeld in figuur 5)

Steenmarter

Figuur 6 globaal de delen van complex 5 waar steenmarter is aangetroffen (sterren). De dieren lopen in principe door heel het gebouw en kunnen op diverse plekken in en uit het gebouw kruipen.

BIJLAGE 3 MITIGATIEPROTOCOL

Inleiding

Onderliggend document betreft een totaalpakket aan maatregelen die als mitigatie dienen te worden uitgevoerd bij de sloop of sloop van gebouwen en het verwijderen van beplanting in woonwijken, om effecten op beschermde soorten in het kader van de Wnb te beperken en/of te voorkomen.

In het document zijn de project specifieke maatregelen gecodeerd en voorzien van een opmerking en, indien van toepassing, een voorgeschreven minimum aantal te plaatsen voorzieningen.

De protocollen zijn opgebouwd met kennis uit de relevante onderdelen uit de Soortenstandaarden, indien beschikbaar voor de betreffende soort, aangevuld met expert judgement:

- Soortenstandaard Huismus. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, december 2014.
- Soortenstandaard Gierzwaluw. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, december 2014.
- Soortenstandaard Gewone Dwergvleermuis. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, december 2014.
- Soortenstandaard Ruige dwergvleermuis. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, december 2014.
- Soortenstandaard Gewone grootoorvleermuis. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, december 2014.

Werkprotocol Wnb

Het mitigatieplan dient in de voorbereidingsfase op de ingreep nader uitgewerkt te worden naar een concreet werkprotocol. In dit protocol worden alle noodzakelijke mitigerende maatregelen gekoppeld aan concrete werkafspraken tussen ontwikkelaar, initiatiefnemer en uitvoerende partijen (o.a. aannemer). Zoals uitvoering detaillering in VO en DO plannen, sloopbestekken en aanbestedingen en uiteindelijk in aannemer instructies en bouwvergaderingen. Hierin zullen nog ecologische keuzes en afwegingen gemaakt worden. Deze afwegingen en beslissingen dienen in samenwerking en overeenstemming met een ter zake deskundige ecooloog te worden gemaakt.

Indien er voor de ingreep een ontheffing is aangevraagd en verkregen dan dienen de betreffende voorschriften eveneens opgenomen te worden in het werkprotocol met daaraan gekoppeld hoe aan deze voorschriften wordt voldaan.

Fases mitigatieplan

Er is, wanneer relevant voor de betreffende soortgroep, in de maatregelen een onderscheid gemaakt in de verschillende fases van uitvoering van de werkzaamheden: voorbereiding, uitvoering en vanaf oplevering/afronding.

Maatregelen voor de soortgroepen vleermuizen, broedvogels, zoogdieren en vaatplanten zijn hierin opgenomen. Zie onderstaande tabel voor een toelichting op de verschillende fases.

Fases mitigatieplan	Toelichting
Voorbereiding (kritische maatregelen)	LET OP; Dit zijn maatregelen en handelingen die ruim voor aanvang van de ingreep uitgedacht, uitgevoerd en uitgewerkt moeten worden om de geplande uitvoeringsdatum van de ingreep te kunnen halen. Het niet tijdig realiseren van deze maatregelen kan leiden tot uitstel van de geplande uitvoeringsdatum van de ingreep. Afhankelijk van de ingreep en de betreffende soort(groep) kan dit betekenen dat er al 1 jaar voor aanvang van de ingreep buiten maatregelen moeten worden uitgevoerd om de ingreep te kunnen laten uitvoeren. Gemiddeld zullen de maatregelen uiterlijk 3 tot 6 maanden voor aanvang van de ingreep uitgevoerd moeten zijn (afhankelijk van het jaargetijde). In deze fase worden vooruitlopend op de daadwerkelijke ingreep, verblijfplaatsen en nestkasten geplaatst. Om de ingreep op de gewenste datum te kunnen starten zijn mogelijk nog aanpassingen in planning, fasering en uitvoeringsplannen noodzakelijk. De gewinningstermijn voor de tijdelijke (en/of permanente) verblijfplaatsen plus de meest gunstige periode om werkzaamheden te verrichten zijn leidend in het bepalen van de uitvoeringsperiodes voor de betreffende ingreep. Het type ingreep is daarbij eveneens maatgevend. Naast fysieke maatregelen om verblijfplaatsen (tijdelijk en permanent) aan te brengen dient in de voorbereiding ook de nodige inpassing en afstemming plaats te vinden in de projectplannen, bestekken, ontwerpen en aanbestedingen en dient het ecologisch werkprotocol uitgewerkt en vormgegeven te worden. Bij de totstandkoming van het definitieve plan dient eveneens een beheer- en onderhoudsopgave geformuleerd te worden waaruit blijkt dat de betreffende soorten ook in de toekomst duurzaam gefaciliteerd worden.
Uitvoering	Dit protocol heeft betrekking op het type voorzieningen die geplaatst moeten worden met inachtneming van de minimale gewenningsperiode welke in de voorbereidingsfase zijn beschreven. Tevens heeft dit protocol betrekking op die handelingen die direct voorafgaand (vanaf circa 4 weken voor aanvang van de ingreep) en tijdens de ingreep uitgevoerd en in acht genomen dienen te worden om negatieve effecten en daarmee overtreding van de verbodsartikelen van de Ff-wet te kunnen voorkomen.
Gebruik (vanaf oplevering)	In het laatste protocol staan de maatregelen die noodzakelijk zijn om de continuïteit te waarborgen en ter duurzame instandhouding van de getroffen soort specifieke voorzieningen en maatregelen. Monitoring van de effectiviteit van de maatregelen met terugkoppeling aan en bijsturing door bevoegd gezag, beheer en onderhoud, etc.

Leeswijzer protocollen

Per protocol zijn algemene en soort specifieke maatregelen opgenomen. Met behulp van kleuren en codering is een ecologisch pakket aan maatregelen in kwaliteit en kwantiteit voorgeschreven. Zoals in onderstaande tabel is weergegeven kan direct afgeleid worden welke maatregelen van toepassing zijn op onderhavig project en hoeveel van een type voorziening minimaal geplaatst moet worden.

Kleur(code)	Betekenis
V	Maatregel dient uitgevoerd te worden
N	Maatregel is niet van toepassing/noodzakelijk
W	Nadere uitwerking van de maatregel in werkprotocol noodzakelijk in samenwerking met een deskundige ecooloog op het gebied van de betreffende soort
E	Maatregel betreft een plus op het project in kader van over mitigatie voor andere projecten of in belang van leefbaarheid/biodiversiteit en duurzaamheid.
(X)	Specificatie / aantal met betrekking tot betreffende maatregel

Protocol A (algemene broedvogels)

Protocol A		Maatregelen niet jaarrond beschermde broedvogels	
Specificatie		Maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten op broedvogels	
Doel en functie		▪ Voldoen aan de zorgplicht : maatregelen om doden en verwonden van individuen zo veel als redelijkerwijs mogelijk is te voorkomen. ▪ Voorkomen van negatieve effecten op individuen tijdens uitvoering.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.1 van de Wnb	
Maatregelen			
1 Planning (Tabel 5)	A1.1	V	Werkzaamheden worden geheel uitgevoerd buiten het broedseizoen (15 maart tot 15 augustus) zie ook onderstaande tabel met gevoelige periode.
		N	Faseer werkzaamheden in ruimte en tijd. Door niet de gehele wijk in 1 x aan te pakken kunnen lokale populaties zich beter aanpassen en zich in stand houden. De geplande ingreep wordt over meerdere jaren gespreid uitgevoerd.
		W	Is uitvoering van alle of een deel van de versturende werkzaamheden in het broedseizoen onvermijdelijk, zie Voorbereiding.
2. Voorbereiding/uitvoering	A1.2	W	Werkzaamheden worden gestart voor ingang van het broedseizoen en er wordt doorgewerkt om vestiging van broedvogels te voorkomen.
		V	Geschikte nestlocaties worden voor de start van het broedseizoen ongeschikt gemaakt en gehouden.
		V	Indien onverhoopt er toch een vogels blijkt te broeden dienen de werkzaamheden ter plaatse gestaakt te worden of kan er doorgewerkt worden met inachtneming van een zone van minimaal 20 meter van het nest tot het moment dat de vogel klaar is met broeden en de jongen zijn uitgevlogen.
		V	Nestbouw wordt tijdens de uitvoering voorkomen door het gebied actief ongeschikt te houden.

Tabel 5: Kwetsbare periode voor algemene broedvogels, rood = kwetsbare periode; geen werkzaamheden, groen = voorkeursperiode.

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Algemene broedvogels												

Deze perioden kunnen verschuiven afhankelijk van de lokale klimatologische en meteorologische omstandigheden voorafgaand en tijdens de werkzaamheden. Een deskundige op het gebied van de betreffende soort moet de exacte periode van voortplanting aangeven indien er strak rond de kwetsbare periodes wordt gepland.

Protocol B (broedvogels van gebouwen)

Vorbereiding

Protocol B1		Voorbereidende maatregelen: huismus (BH) en gierzwaluw (BG)	
Specificatie		Maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten op broedvogels van gebouwen	
Doel en functie		▪ Voldoen aan de zorgplicht: maatregelen om doden en verwonden van individuen zo veel als redelijkerwijs mogelijk is te voorkomen. ▪ Waarborgen van de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort. ▪ Voorkomen van negatieve effecten op individuen tijdens uitvoering.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3,1 van de Wnb	
Maatregelen			
1 Planning (Tabel 6)	BH1.1	N	Faseer werkzaamheden in ruimte en tijd. Door niet de gehele wijk in 1 x aan te pakken kunnen lokale populaties zich beter aanpassen en zich in stand houden. De geplande ingreep wordt over meerdere jaren verspreid uitgevoerd.
		N	Ingreep plannen buiten de gevoelige periode van voortplanting, dus van september tot april, zie ook de tabel hierna met gevoelige periode.
	BG1.1	N	Faseer werkzaamheden in ruimte en tijd. Door niet de gehele wijk in 1 x aan te pakken kunnen lokale populaties zich beter aanpassen en zich in stand houden. De geplande ingreep wordt over meerdere jaren verspreid uitgevoerd.
		N	Ingreep plannen buiten de gevoelige periode van voortplanting, dus van half augustus tot uiterlijk half april, zie ook de tabel hierna met gevoelige periode.
2. Voorbereiding	BH1.2 / BG1.2	N	Geschikte en bekende nestlocaties worden voor de start van het broedseizoen ongeschikt gemaakt en gehouden.
		N	Een ecologisch werkprotocol wordt opgesteld waarin alle ten behoeve van de betreffende soort te nemen maatregelen worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig te zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.
		N	Bestaande nesten worden toegankelijk gehouden door bijvoorbeeld geen doeken of netten voor de nestlocatie te plaatsen.
		N	Verblijfplaatsen worden ongeschikt gemaakt door ze tijdig voor het broedseizoen dicht te maken en of weg te halen.
		N	Voorafgaand aan het broedseizoen worden alternatieve verblijfplaatsen gerealiseerd op aanwijzing van een deskundige ecooloog.
		N	Tijdelijke verblijfplaatsen worden minimaal drie maanden voor de werkzaamheden geplaatst.
3. Gewenning	BH1.3	N	Tijdelijke verblijfplaatsen worden minimaal drie maanden voor de werkzaamheden geplaatst.
	BG1.3	N	Tijdelijke verblijfplaatsen zijn minimaal één volledig broedseizoen voor de eigenlijke werkzaamheden beschikbaar.

Tabel 6: Kwetsbare periode per soortgroep, rood = kwetsbare periode; geen werkzaamheden, groen = voorkeursperiode (conform soortenstandaard).

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Huisumus												
Gierzwaluw												

Deze perioden kunnen verschuiven afhankelijk van de lokale klimatologische en meteorologische omstandigheden voorafgaand en tijdens de werkzaamheden. Een deskundige op het gebied van de betreffende soort moet de exacte periode van voortplanting aangeven indien er strak rond de kwetsbare periodes wordt gepland.

Uitvoering

Protocol BH2		Uitvoeringsfase huismus (Passer domesticus)	
Specificatie		Maatregelen om de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen van de huismus te waarborgen, door het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen voorafgaand en tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.	
Doel en functie		Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: ▪ Garanderen aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; ▪ Garanderen permanente aanbod en functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie. ▪ In stand houden van voldoende dekking en beschikbaar voedsel (continu). Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.1 van de Wnb	
Verblijfplaatsen			
1. Aantal	BH2.1	N	Minimaal 2 verblijfvoorzieningen x het aantal te verstoren individuele nesten
2. Type tijdelijk	BH2.2	N	Nestkasten (hout/houtbeton)
3. Type permanent	BH2.3	N	Neststenen (vervanging nesten in muren)
		N	Vogelvides (vervanging nesten onder dakpannen)
		N	Voorziening op advies van deskundig ecooloog
		N	De huismus is een koloniebroeder. Om deze soort een duurzame plek binnen de woonwijk aan te bieden, is het noodzakelijk om meer dan het aantal te verstoren nestgelegenheden aan nestmogelijkheden aan te bieden.
4. Locatie- en overige eisen	BH2.4	N	Nestkast wordt geplaatst onder dakgoot of op dakgoothoogte.
		N	Vogelvide wordt geplaatst onder onderste rij dakpannen als vervanging vogelschroot.
		N	Nestvoorzieningen worden in de directe omgeving, binnen 200m van de oorspronkelijke nestplaats geplaatst.
		N	Nestvoorzieningen worden binnen 500 meter van de oorspronkelijke nestplaats geplaatst
		N	Nestvoorzieningen worden buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden geplaatst.
		N	Meerdere nestplekken worden bij elkaar aangeboden.
		N	2 tot maximaal 4 nestvoorzieningen per woning / woonblok met maximaal 20 voorzieningen per cluster.
		N	Ruimtelijke verdeling van nestplekken door de wijk, met maximaal 6 voorzieningen per woonblok.
		N	Nestopeningen van voorzieningen minimaal 50 centimeter uit elkaar.
		N	Er wordt voor gezorgd dat de nestingang niet zichtbaar is voor de huismus in de andere nestingang.
		N	Nestplaatsen worden geplaatst met noord of oost expositie of ligging in de schaduw.
		N	Exacte locatie van nestvoorzieningen wordt nader bepaald in overleg met een deskundige ecooloog op het gebied van de betreffende soort en vastgelegd n werkprotocol.
5. Voorzienin g dekking en foerageren	BH2.5	N	Voor behoud van dekkingsmogelijkheden: plaatsen kant-en-klare hagen en gevelgroen in de nieuwbouw.
		N	Aanplant van heggen van bijvoorbeeld beuk, meidoorn of liguster.
		N	Toepassen half-bestrating voor jaarrond aanbod van onkruidzaden.

		N	In de winterperiode winternesten aanbieden in de vorm van strobalen (tijdelijk) of aanplant van een goede slaappleaats of een grote berg snoeihout.
		N	Tijdelijke alternatieve plekken voor voedselaanbod realiseren: onkruidruigten (straatgras, herderstasje, weegbree zijn favoriete onkruiden) en voeren.
		N	In stand houden van overhoekjes of ruigte stroken met onkruiden als bron voor zaden en kleine zachte insecten.
		N	Locatie van nestvoorzieningen wordt nader bepaald in overleg met een deskundige ecooloog op het gebied van de betreffende soort.
			Het ophangen vindt plaats onder begeleiding van een deskundige ecooloog.
Uitvoering			
6. Werkzaamheden	BH 2.6	N	De werkzaamheden worden uitgevoerd in afstemming met en onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de betreffende soort.

Afbeelding 1: Voorbeeld mitigatie huismus, boven links; vogelvide, rechts; nestkast,

Protocol BG2			Maatregelen gierzwaluw (Apus apus)	
Specificatie			Maatregelen om de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen van de gierzwaluw te waarborgen, door het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.	
Doel en functie			Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: ▪ Garanderen aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; ▪ Garanderen permanente aanbod en functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie. ▪ In stand houden van voldoende dekking en beschikbaar voedsel (continu).	
Juridische status			Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.1 van de Wnb	
Verblijfplaatsen				
1. Aantal	BG2.1	N	Minimaal 5 verblijfvoorzieningen x het aantal weg te halen individuele nesten	
2. Type tijdelijk	BG2.2	N	Houtbetonnen gevelnestkasten	
3. Type permanent	BG2.3	N	Nestdakpan (vervanging nest onder dakpan)	
		N	Inmetstel neststeen (houtbeton)	
		N	Maatwerk voorziening op advies van deskundig ecoloog	
4. Locatie- en overige eisen	BG2.4	N	▪ Een minimum bodemoppervlakte van 15 x 25 centimeter en een minimum hoogte van 13 centimeter. ▪ Een invliegopening van maximaal 2 centimeter boven de bodem (van binnen gemeten), 7 centimeter breed en maximaal 3,5 centimeter hoog. ▪ Invliegopening wordt asymmetrisch aangebracht, zodat er een donkere hoek in de nestgelegenheid ontstaat.	
		N	De nestplekken worden in clusters bij elkaar aangeboden (minimaal 5).	
		N	Zo dicht mogelijk bij de oorspronkelijke plek en bestaande nestplaatsen.	
		N	De nestplaatsen worden in noord- en oostgevels aangebracht, of ligging in de schaduw.	
		N	Er wordt gezorgd voor voldoende uitvliegruimte: minimaal 1 meter breed en 3 meter diep, zonder kans op verkeerslactoffers. Geen platte daken, brede goten, balustraden, borstweringen, bomen en dergelijke die het aanvliegen bemoeilijken.	
		N	Locatie van nestvoorzieningen wordt nader bepaald in overleg met een deskundige ecoloog op het gebied van de betreffende soort.	
		Het plaatsen vindt plaats onder begeleiding van een deskundige ecoloog.		
Uitvoering				
5. Werkzaamheden	BG 2.5	N	De werkzaamheden worden uitgevoerd in afstemming met en onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de betreffende soort.	

Afbeelding 2: Voorbeeld mitigatie gierzwaluw, boven; nestkast, onder; inmetselkast.

Gebruiksfasen

Protocol B3			Gebruiksfasen: huismus en gierzwaluw
Specificatie			Maatregelen om het functioneren van de alternatieve verblijfplaatsen te garanderen.
Doel en functie			Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: - Garanderen functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; - Garanderen permanent functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie.
Juridische status			Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.1 van de Wnb
Maatregelen tijdelijk en permanent			
1. Monitoring	B 3.1	N	De effectiviteit van de getroffen maatregelen wordt gemonitord gedurende minimaal 3 jaar aansluitend op de oplevering van de voorzieningen. Jaarlijks terugkoppeling monitoring met bevoegd gezag.
2. Beheer	B 3.2	N	Tijdelijke verblijfplaatsen worden, zo ver ze als zodanig functioneren, jaarlijks schoongemaakt in een periode dat verstoring niet of minimaal optreedt (Tabel 5).
		N	De permanente voorzieningen worden opgenomen in het regulier beheer en onderhoud(plan). Bij defect of ongeschikt geraken van de voorziening wordt deze hersteld of vervangen.

Protocol C (Vleermuizen)

Vorbereidingsfase

Protocol C1			
Vorbereidende maatregelen: algemene maatregelen (CA1), gewone dwergvleermuis (CGD1), ruige dwergvleermuis (CRD1), gewone grootoorvleermuis (CGG1) en laatvlieger (CLV1)			
Specificatie		Maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten op vleermuizen	
Doel en functie		- Voldoen aan de zorgplicht : maatregelen om doden en verwonden van individuen zo veel als redelijkerwijs mogelijk is te voorkomen. - Waarborgen van de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort. - Voorkomen van negatieve effecten op individuen tijdens uitvoering.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.5 van de Wnb	
Maatregelen			
1. Planning (Tabel 7)	CA1.1	V	Werkzaamheden worden in ruimte en tijd gefaseerd in afstemming met ecooloog.
		V	De werkzaamheden vinden plaats in de minst gevoelige periode (zie de hierna volgende tabel met gevoelige periode), in overleg met een deskundige op het gebied van vleermuizen.
2. Voorbereiding	CA1.2	V	Een ecologisch werkprotocol wordt opgesteld waarin alle ten behoeve van de betreffende soort te nemen maatregelen worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig te zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.
		V	Voorafgaand aan het actieve seizoen worden alternatieve verblijfplaatsen gerealiseerd op aanwijzing van een deskundige ecooloog.
		V	Voorafgaand aan en tijdens de werkzaamheden wordt er zorg voor gedragen dat vleermuizen weg kunnen komen.
		V	Tijdig voorafgaand aan de werkzaamheden worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt. Minimaal 3 dagen (met avondtemperaturen boven 10°C) van te voren, bij kolonies minimaal 5 dagen. Een vleermuisdeskundige moet worden ingeschakeld om de best passende methode te bepalen, uit te voeren en te controleren.
		V	De vleermuisverblijfplaatsen worden de week voor aanvang van het werk aan het betreffende blok gecontroleerd op uit- of invliegende vleermuizen.
		V	Steigers en vangnetten worden niet in de nabijheid van in- en uitvliegopeningen opgesteld.
		V	Voorafgaand en tijdens de uitvoering van dak werkzaamheden wordt door een deskundige ecooloog bepaald waar de vleermuizen in de constructie verblijven. De bekende verblijfplaatsen worden onder begeleiding van een deskundige ecooloog handmatig gestript. De sloop wordt in kleine stappen uitgevoerd, zodat eventueel aanwezige vleermuizen de kans krijgen te vertrekken. Bij aanwezigheid van vleermuizen wordt op advies van de ecooloog passende maatregelen uitgevoerd om verstoring van de individuen te voorkomen.
		V	Tijdens en na de werkzaamheden wordt lichtverstoring van verblijfplaatsen en in- en uitvliegopeningen voorkomen.
		N	Er worden in de constructie maatregelen getroffen om de verblijfplaats in zijn geheel te behouden. Dit op advies en onder begeleiding van een deskundige ecooloog.

Gewinning	CGD 1.1	V	Voor vervanging van zomerverblijfplaatsen met < 10 dieren: gewenningsperiode van minimaal 3 maanden waarin de gewone dwergvleermuizen actief zijn.
		N	Voor tijdelijke vervanging zomerverblijfplaatsen met >10 dieren: gewenningsperiode van minimaal 6 maanden waarin de gewone dwergvleermuizen actief zijn, bij voorkeur inclusief het paarseizoen.
		V	Voor vervanging van paarverblijfplaatsen: gewenningsperiode van minimaal 6 maanden voorafgaand aan het paarseizoen.
		N	Voor tijdelijke vervanging van kraamverblijfplaatsen: gewenningsperiode van minimaal één volledig kraamseizoen (begin mei tot en met eind juli) waarin de oude en de nieuwe kraamverblijfplaats beiden aanwezig zijn.
	CRD 1.1	N	Verblijfplaatsen zijn minimaal één maand (waarin de vleermuizen actief zijn) voor de werkzaamheden aanwezig.
	CGG 1.1	N	Verblijfplaatsen zijn minimaal één maand (waarin de vleermuizen actief zijn) voor de werkzaamheden aanwezig.
	CLV 1.1	N	Verblijfplaatsen zijn minimaal 3 maanden (waarin de vleermuizen actief zijn) voor de werkzaamheden aanwezig.

Tabel 7: Kwetsbare periode per soortgroep en per functie verblijfplaats, rood = kwetsbare periode; geen werkzaamheden, groen = voorkeursperiode, oranje = wel actief maar minder kwetsbare functie (conform soortenstandaard en natuurkalender LNV-loket).

	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
Gewone dwergvleermuis												
Kraamverblijf												
Winterverblijf												
Zomerverblijf												
Paarverblijf												
Ruige dwergvleermuis												
Winterverblijf												
Paarverblijf												
Zomerverblijf												
Gewone grootoorvleermuis												
Kraamverblijf												
Winterverblijf												
Paarverblijf												
Zomerverblijf												
Laatvlieger												
Winterverblijf												
Zomerverblijf												

Uitvoeringsfase

Protocol CA2 Uitvoeringsfase vleermuizen			
Specificatie		Maatregelen om de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen te waarborgen, door het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.	
Doel en functie		Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: - Garanderen aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; - Garanderen permanente aanbod en functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.5 van de Wnb	
Verblijfplaatsen			
1. Aantal	CA 2.1	16	Minimaal 4 verblijfvoorzieningen x het aantal weg te halen individuele verblijfplaatsen
2. Type tijdelijk	CA 2.2	N	Platte vleermuiskasten of plaatvormige voorzieningen: vervanging zomerverblijfplaatsen (zonder kraamfunctie) < 10 dieren model A (kleine kast), > 10 dieren model B (middelgrote kast).
		N	Platte vleermuiskasten of plaatvormige voorzieningen: vervanging paarverblijfplaatsen model A (kleine kast).
		N	Platte vleermuiskasten of plaatvormige voorzieningen: vervanging kraamverblijfplaatsen model C (grote kraamkamerkast).
		N	Voorziening op advies van deskundig ecooloog.
		3. Type permanent	CA 2.3
W	Verblijfplaatsen achter gevelbetimmering.		
W	Verblijfplaatsen achter boeiboorden of sierlijsten.		
W	Verblijfplaatsen bij dakconstructie.		
N	Inmetselkasten type schwegler /vivara (tichelaar)		
W	Vervangende voorzieningen voor zomerverblijfplaatsen (zonder kraamfunctie) van < 10 dieren of voor paarplaatsen, mogen zich ook uitwendig aan het gebouw bevinden.		
V	Maatwerk voorziening op advies van deskundig ecooloog.		
4. Locatie- en overige eisen	CA 2.4	V	
		V	Verblijfplaatsen worden buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden geplaatst.
		W	Verblijfplaatsen worden bij voorkeur aan gebouwen geplaatst, bij uitzondering aan bomen.
		N	Locaties van vervangende kraamverblijfplaatsen worden afgestemd met de functies die het gebied tot geschikt kraamgebied maken: vliegroutes, foerageergebied, drinkplaatsen en liggen bij voorkeur in het zwermgebied van de oorspronkelijke verblijfplaats.
		W	Permanente verblijfplaatsen binnen het plangebied en bij voorkeur op dezelfde locaties als de oorspronkelijke verblijfplaats met een vergelijkbare spreiding in het gebouw en zoveel mogelijk dezelfde eigenschappen (materiaaltype, volume en bufferwaarde).
		W	Verschillende microklimaten (clustering met verschillende richtingen).
		W	Gelijk aan of beter van kwaliteit dan de oorspronkelijke situatie wat betreft hoogte (bij voorkeur op minimaal 3 meter hoogte), aanvliegroute, vrije vliegruimte, lichtvrij, vrij van verstoring en buiten bereik van predatoren.

		N	Bij grootschalige ingrepen worden nieuwe locaties voor paarplaatsen en zomerverblijfplaatsen met > 10 dieren afgestemd met de functies die het gebied tot geschikt paargebied maken: (massa-) winterverblijfplaatsen, migratieroutes, vliegroutes, foerageergebied) en met al bestaande territoria.
		W	Zo mogelijk worden de verblijfplaatsen geïntegreerd in het bouwplan opgenomen.
		W	Locatie van voorzieningen wordt nader bepaald in overleg met een deskundige ecooloog op het gebied van de betreffende soort.
		V	Het plaatsen vindt plaats onder begeleiding van een deskundige ecooloog.
Uitvoering			
5. Werkzaamheden	CA 2.5	V	De werkzaamheden worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de betreffende soort.
		V	Als tijdens de werkzaamheden vleermuizen worden aangetroffen, worden de werkzaamheden onmiddellijk stopgezet en wordt direct een vleermuisdeskundige ingeschakeld.

Afbeelding 3: Voorbeeld mitigatie vleermuizen, links; vleermuiskast vivara, rechts; inmetse kast vivara, onder inbouw type Tichelaar.

Oplevering en gebruiksfase

Protocol CA3 algemeen (VA3) Beheer en onderhoud na uitvoering, maatregelen:			
Specificatie			Maatregelen om het functioneren van de alternatieve verblijfplaatsen te garanderen.
Doel en functie			Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: ▪ Garanderen functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; ▪ Garanderen permanent functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie.
Juridische status			Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.5 van de Wnb
Maatregelen			
1. Monitorin g	CA3.1	V	Het gebruik van zowel de tijdelijke als de permanente verblijfplaatsen wordt jaarlijks gemonitord door een deskundige ecoloog (minimaal 3 jaar, met jaarlijkse terugkoppeling met bevoegd gezag).
		V	Indien de nieuwe verblijfplaatsen na 3 jaar nog niet in gebruik zijn genomen door de betreffende soorten, worden aanvullende maatregelen (detail aanpassingen, extra voorzieningen, lokken van dieren met geluid, e.d.) getroffen.
2. Beheer	CA3.2	V	Tijdelijke verblijfplaatsen worden, zo ver ze als zodanig functioneren, jaarlijks schoongemaakt en/of vervangen in een periode dat verstoring niet of minimaal optreedt (Tabel 5).
		V	De permanente voorzieningen worden opgenomen in het regulier beheer en onderhoud(plan). Bij defect of ongeschikt geraken van de voorziening wordt deze hersteld of vervangen.

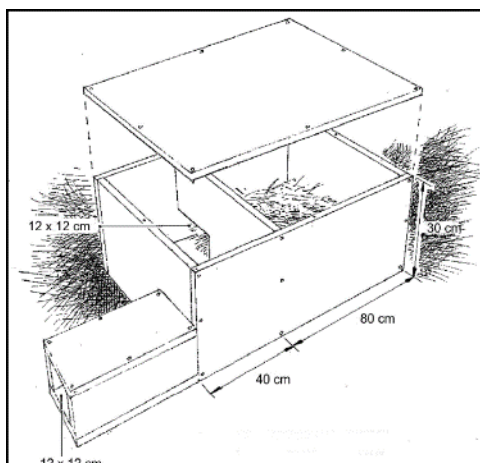
Protocol D (grondgebonden zoogdieren)

Vorbereidingsfase

Protocol D1			
Vorbereidende maatregelen: algemene maatregelen (ZA1) en steenmarter (ZS1)			
Specificatie		Maatregelen ter voorkoming van negatieve effecten op zoogdieren	
Doel en functie		- Voldoen aan de zorgplicht (artikel 2 Ff-wet): maatregelen om doden en verwonden van individuen zo veel als redelijkerwijs mogelijk is te voorkomen. - Waarborgen van de gunstige staat van instandhouding van de betreffende soort. - Voorkomen van negatieve effecten op individuen tijdens uitvoering.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.10 van de Wnb	
Maatregelen			
1. Planning	DA1.1	N	Werkzaamheden worden in ruimte en tijd gefaseerd.
	DS1.1	N	Werkzaamheden vinden plaats in de periode september t/m februari (buiten voortplantingsperiode). De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden wordt bepaald door een deskundige op het gebied van steenmarters.
2. Voorbereiding	DA1.2	V	Er wordt zo veel mogelijk in één richting gewerkt, de richting waarin soorten kunnen vluchten. Het materieel wordt zorgvuldig en deskundig gebruikt, zodat geen onnodige schade of onnodige verstoring van flora en fauna wordt veroorzaakt.
	DS1.2	V	Een ecologisch werkprotocol, conform een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode, wordt opgesteld waarin alle ten behoeve van de betreffende soort te nemen maatregelen worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig te zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.
		V	Tijdens het uitelkaar halen van de dakconstructie en verwijderen groenstructuren wordt door een ecooloog geïnspecteerd op de aanwezigheid van steenmarterverblijfplaatsen.

Uitvoeringsfase

Protocol D2			
Maatregelen algemeen (DA2) en steenmarter (DS2)			
Specificatie		Maatregelen om de functionaliteit van de voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen van de steenmarter te waarborgen, door het aanbieden van tijdelijke en permanente verblijfplaatsen tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.	
Doel en functie		Maatregelen met als doel: waarborgen functionaliteit voortplantingsplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen, door: ▪ Garanderen aanbod en functioneren van alternatieve verblijfplaatsen tijdens de werkzaamheden; ▪ Garanderen permanente aanbod en functioneren verblijfplaatsen in de nieuwe situatie.	
Juridische status		Ter voorkoming van overtreding van de verbodsartikel 3.10 van de Wnb	
Verblijfplaatsen			
1. Aantal	DS 2.1	V	Per in de bebouwing aangetroffen steenmarter of steenmarter verblijfplaats wordt 1 alternatieve verblijfplaats opgehangen.
2. Type permanent	DS 2.2	4	Steenmarterkast (type zoogdiervereniging/vivara)
3. Locatie- en overige eisen	DS 2.3	V	De verblijfplaats heeft een grondoppervlakte van 120 cmx 120 cm met een hoogte van 35 cm, met een vloer van stoeptegels (9 stuks). Bovenop de tegels wordt een muurtje gemaakt van bakstenen met twee of drie ingangen tot de constructie met een grootte van 12x12 cm. Een houtplaat of stoeptegels kunnen als dak dienen. Binnen de verblijfplaats wordt een laag stro of bladeren aangebracht.
		V	De kast wordt opgehangen aan bebouwing of bomen in tuinen of de directe omgeving (in afstemming met eigenaren en beheerders).
		W	De kast wordt onder een hoop takken geplaatst in een bosschage of groenstructuur in de omgeving van het plangebied.
Uitvoering			
5. Werkzaamheden	DA 2.5	V	Aangetroffen individuen worden buiten de invloedzone van de werkzaamheden geplaatst.
	DS 2.5	V	Indien steenmarters of steenmarterverblijfplaatsen worden aangetroffen, worden alternatieve verblijfplaatsen opgehangen en worden de maatregelen DS2.1, 2.2 en 2.3 nader uitgewerkt..
		V	Indien steenmarter aanwezig is, wordt deze ontmoedigd door bebouwing te strippen op aanwijzing van een ecooloog. Hieronder vallen ook het gebruik van geurstoffen of ultrasone geluidsbronnen. Wanneer deze maatregelen niet afdoende zijn, wordt de steenmarter met behulp van een vangkooi gevangen en verplaatst.
		V	Wanneer de steenmarter het gebouw verlaten heeft (controle door deskundige), wordt de toegang dicht gemaakt.

Afbeelding 4: Links; constructietekening van een marterhuis (stichting landschapsbeheer Gelderland, 2000 & 2007), rechts; voorbeeld steenmarterkast (bron; Zoogdiervereniging en Vivara.nl)

Arcadis Nederland B.V.

Postbus 1632
6201 BP Maastricht
Nederland
+31 (0)88 4261 261

www.arcadis.com

Projectnummer: C05051.000049.0100

Onze referentie: